

УДК 342.9

Вадим Сергійович СЕЛЮКОВ,

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри поліцейської діяльності

та публічного адміністрування факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6690-6484>

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Підтримання внутрішньої безпеки держави є найактуальнішим завданням для усіх держав. Використання ефективних засобів у протистоянні викликам внутрішній безпеці є однією із заповорок зниженню загроз, а також профілактичної діяльності їх виникнення. Фактори, що сприяють виникненню загроз у сучасному світі постійно оновлюються і потребують найскорішого пристосування до таких змін.

Існування кінологічних підрозділів Національної поліції України обумовлено низкою факторів, ключовим серед яких є те, що

службові собаки завдяки гостроті свого нюху здатні дуже ефективно диференціювати запахи на місцевості. Добре навчений службовий собака може майже миттєво виявити наявність забороненої речовини, стати на слід зниклої людини і т.п. Наразі не існує технічних засобів, які б могли конкурувати із службовим собакою в ефективності такої діяльності.

Проведення ООС на Сході України, що поєднане із поширенням випадків незаконного володіння зброєю або вибуховими матеріалами, стрімке поширення злочинів пов'язаних із незаконним обігом наркотичних речовин, велика кількість нестандартних надзвичайних ситуацій із загубленими дітьми та зниклими літніми людьми, - все це є тими випадками, коли службовий собака продемонструє велику ефективність і результативність, чим врятує життя багатьох людей.

Саме тому, що службові собаки вже більше 100 років є частиною правоохоронних органів України, а кінологічні підрозділи Національної поліції – обов'язковим структурним елементом кожного територіального управління в областях, актуальність використання здібностей собак під час протидії злочинності, забезпечення прав і свобод громадян, підтримання публічної безпеки та порядку не втрачає свого високого рівня.

У світовій практиці нині досить поширеним є використання спеціалістів кінологів зі службовими собаками в різних напрямках: починаючи від забезпечення безпеки на кордоні і закінчуючи каністерапією.

У підрозділах поліції для забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності, а також з метою вирішення інших оперативно-службових завдань, покладених на поліцію, використовуються спеціально підготовлені службові собаки:

1) розшукові - для розшуку за запаховими слідами осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, для проведення вибірки людини та речі, пошуку речових доказів і стріляних гільз, затримання втікаючої особи чи групи осіб;

2) патрульно-розшукові - для патрулювання, використання під час забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, пошуку правопорушника по «гарячому» запаховому сліду, затримання втікаючої особи чи групи осіб, припинення нападу на кінолога чи інших осіб;

3) спеціальні - для пошуку та виявлення вибухових речовин, вибухових пристроїв, вогнепальної зброї і набоїв, наркотичних засобів, закопаних (захованих) трупів;

4) конвойні - для припинення втечі й затримання осіб, які втекли з-під варти;

5) вартові - для охорони спеціальних установ і об'єктів поліції та об'єктів, що охороняються поліцією охорони.

Найпоширенішими є розшукові та спеціальні службові собаки, що пояснюється тим, що за кожним поліцейським кінологом закріплюється по дві службові собаки саме цих напрямів.

Повсякчас службові собаки застосовуються під час огляду місця події при повідомленні про кримінальне правопорушення, на пунктах перетину кордону в районах проведення ООС, в аеропортах, в місцях великого скупчення людей або і інших умовах за оперативної необхідності.

Важливо зазначити, що виключно наявність дієвого службового собаки не є запорукою ефективності діяльності поліції. Спеціаліст кінолог, який може безпомилково «зчитувати» знаки собаки повинен постійно бути поруч і реагувати на будь-які «повідомлення» чотирилапих.

Останнім часом у світі, в Україні в тому числі, розвивається напрям використання службових собак під час проведення спеціальних операції спецпідрозділами поліції. Так SWAT у США, RAID у Франції, Окец в Ізраїлі і Корд в Україні використовують службових собак для участі у спеціальних операціях. Собака більш ефективний в тих стресових ситуаціях, де психіка людини інколи може давати збої, він краще та швидше орієнтується у незнайомій місцевості, він спритніший, швидший і може завдати шкоди використовуючи лише власні здібності.

З огляду на це в Національній поліції України варто все більше підтримувати ініціативи, пов'язані із розвитком службового собаківництва та службової кінології.

Практика країн Європи та США свідчить про те, що використання службових собак робить більш ефективним супутню діяльність людей: пошук та виявлення вибухівки, зброї, наркотичних речовин, патронів, трупів, останків, доказів, а також живих людей при надзвичайних обставинах. Як відомо «нюхові» здібності собаки в декілька сотень разів перевищують людські і набагато більш чутливі за технічні знаряддя. Собака здатен запам'ятати до 100 різних запахів для майбутнього пошуку і має можливість диференціювати 1 молекулу запаху у 1 літрі повітря.

Звертаючись до статистики, то, для прикладу на території Харківської області за 10 місяців поточного року за участі службових собак було розкрито 466 злочинів, що 30% більше ніж за той же період у 2020 році; виявлено 3,646 кг маріхуани; 41 куц

конопель; 6 одиниць зброї та 217 одиниць боеприпасів; здійснено 237 виїздів на мінування з подальшим спростуванням інформації про замінування. Все це результат роботи 67 службових собак, тобто майже по 7 розкритих злочинів на одного собаку.

Це свідчить про не аби яку ефективність службових собак у протидії злочинності. А також вагомим є той факт, що щось приховати злочинці від правоохоронця зможуть, а від собаки ні.

Діяльність кінологічних підрозділів Національної поліції України регламентується положеннями Закону України «Про Національну поліцію» в частині підстав та порядку застосування спеціального службового собаки та Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 01.11.2016 № 1145. Іншої нормативно-правової бази, яка б визначала порядок та форми застосування службових собак на рівні Міністерства внутрішніх справ України немає.

Вищеназвана Інструкція досить детально описує процес використання службових собак, порядок їх утримання, однак все ще залишається невирішеним ряд питань. Серед них варто виділити:

- малу обізнаність спеціалістів правоохоронних органів про можливості службового собаки та нехтування залученням кінолога до повсякденних службових ситуацій;
- недосконале матеріально-технічне обслуговування центрів підготовки службових собак: відсутність оригіналів зразків наркотичних речовин та вибухівки для тренування спеціальних собак (робота із душе коштовними заміниками не завжди є ефективною);
- відсутність організованої системи племінного розведення службових собак, а також можливості придбання дійсно якісного поголів'я;
- знижена престижність роботи кінолога, особливо в Національній поліції України;
- наявність прогалин та не опрацьованих питань у сфері підстав та порядку застосування службових собак;
- продовження помилкової практики визнання службового собаки спеціальним засобом, як неживим об'єктом.

Окрім вирішення зазначених проблем нагальним є впровадження нових форм застосування службових у Національній поліції: проведення вибірки людей та предметів (відсутні правові підстави); залучення кінологів у штат патрульної поліції для патрулювання; створення ефективної системи підготовки кадрів та постійного удосконалення персоналу та собак за системою «life long learning».

Для удосконалення навичок кінологів та службових собак з пошуку наркотичних речовин та вибухівки варто впровадити в кожному кінологічному центрі кімнати для зберігання зразків для «занюхування». Тобто підготовка службового собаки повинна здійснюватися із використанням оригіналів запахів, а не коштовних замінників. Це вимагає організаційного та нормативного врегулювання, адже обіг наркотичних речовин є обмеженим і доступ до них мають лише певні категорії суб'єктів суспільних відносин. Це саме стосується і вибухових речовин. Підготовка службових собак за оригіналами запаху є сучасною вимогою у всіх країнах Європи та США. В Україні, на жаль, нині підготовка здійснюється на замінниках, що зменшує ефективність діяльності службових собак в подальшій роботі.

Організація місць підготовки службових собак повинна відповідати реальним життєвим умовам. Тобто створені полігони для підготовки собак повинні бути максимально ідентичні реальним практичним ситуаціям. Для прикладу, підрозділи K9 у США під час тренування службових собак, що направлялися до Іраку, спеціально привозили пісок з Іраку для обладнання полігонів з підготовки.

Ще однією інноваційною технологією, яка може використовуватися у службовій кінології можна вважати засоби дистанційного керування службовим собакою, що дозволяє мінімізувати людські втрати під час проведення спеціальних поліцейських операцій.